

Hrvoje Matković, POVIJEST NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE, Zagreb, 1994, str. 242

Budući da su nastanak, trajanje i slom Nezavisne Države Hrvatske, kao i njezin unutrašnji ustroj i funkcioniranje široj hrvatskoj javnosti jednostrano i površno poznati, knjiga našega uvaženoga stručnjaka H. Matkovića, *Povijest Nezavisne Države Hrvatske*, predstavljat će, čini se, prekretnicu u pokušajima povijesnoga prikazivanja te države. Naime, tijekom proteklih 45 godina komunističkoga režima u povijesnim i "nazovipovijesnim" prikazima Nezavisna Država Hrvatska je doslovno sotonizirana kao fašistička, marionetska tvorevina i kao takva u cjelini bila predmet odlučne ideološke diskvalifikacije. Osim časnih iznimaka poput, primjerice, B. Krizmana i F. Jelić-Butić, nije tu bilo ničega što bi prelazilo razinu puke faktografije upakirane zajedno s obvezatnom osudom ustaškoga režima, kao i Nezavisne Države Hrvatske u cjelini. Na žalost, ustaštvo i genocidnost počelo se nakon rata pripisivati i cijelome hrvatskome narodu. Usprkos svemu, znanstvena literatura što je obrađivala Nezavisnu Državu Hrvatsku uspjela je ipak skupiti relativno mnogo podataka o uspostavi te države, njezinome unutarnjem ustroju i prilikama, kao i o vanjskopolićkim odnosima.

Sa stvaranjem samostalne i suverene hrvatske države došle su do izražaja tendencije sa suprotnim predznakom, pa se tako Nezavisna Država Hrvatska kao država počela glorificirati, a zločini ustaškoga režima opravdavati, minorizirati, pa čak i negirati. Obje su ove tendencije s povijesnoga stajališta neprihvatljive i štetne.

Ono što je do sada nedostajalo široj javnosti bila je upravo jedna knjiga gdje bi se to kratko, ali zbivanjima bogato, i nadasve dramatično razdoblje hrvatske povijesti jasno, pregledno i nepristrano, jednostavnim i svakome razumljivim jezikom približilo hrvatskome čitateljstvu. Prihvativši se toga izuzetno delikatnoga zadatka autor je uspio na jedan znanstveno-popularan način dati cjelovitu sliku Nezavisne Države Hrvatske. Skupivši na jednome mjestu mnogo do sada poznatih činjenica, dokumenata i fotografija, od kojih su neke prvi put objavljene.

Grada je podijeljena u pet poglavlja, ali je autor izabrao pomalo neobičan pristup. On, naime, nije krenuo nekim ravnim kronološkim slijedom, nego se odlučio za analizu Nezavisne Države Hrvatske u svim njezinim segmentima. Upravo je u tome najveća vrijednost ove knjige, jer će čitalac samo na taj način moći steći cjelovit uvid, kako u funkcioniranje te države tako i u uzroke njezine propasti. Zahvaljujući takvome pristupu dobili smo ono za što bi se moglo reći da je u dosadašnjim radovima o Nezavisnoj Državi Hrvatskoj bilo zanemareno. U prvome poglavlju autor je prikazao položaj Hrvatske u Kraljevini Jugoslaviji. Čitalac će ovdje vrlo lako uočiti u čemu je bila bit hrvatskoga pitanja i kako se taj ključni problem pokušavao riješiti. Drugo poglavlje opisuje korijene ustaštva, ustašku emigraciju i njezino djelovanje do 1941. godine, dok se u trećemu prikazuje slom jugoslavenske države i uspostava Nezavisne Države Hrvatske, određivanje njezinih granica, ustroj i unutarnja organizacija, gospodarske prilike, kulturni život itd. Kratak je to, ali precizan i jasan opis same države iz kojega će čitalac nestručnjak saznati ono što mu je do sada bilo teže dostupno. Stoga bi se za ovo poglavlje moglo reći da je najuspjeliji i najvredniji dio knjige. Četvrto je poglavlje praktički posvećeno problemima koji su novostvorenu državu mučili od samoga trenutka njezina stvaranja pa sve do kraja. To su, prije svega, odnosi s Italijom i Njemačkom, politika nacionalne i rasne isključivosti, četnički pokret i narodnooslobodilački pokret, te odnosi s HSS-om. Posljednje, peto, poglavlje govori o zadnjim danima Nezavisne Države Hrvatske, tragediji kod Bleiburga, te o drugoj ustaškoj emigraciji. Knjiga završava političkim životopisima glavnih ličnosti u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Autor je, usprkos ograničenu broju stranica, uspio dati vrlo dobar povijesni pregled jedne kompleksne, i danas aktualne, teme na način koji ne može ostaviti ravnodušnim ni laika ni stručnjaka. Ne ulazeći preduboko i ne polemizirajući s nekim nezahvalnim temama poput, primjerice, broja jasnovačkih žrtava, autor je trezveno uspio zadržati objektivnost, najvažniju

osobinu svakoga povjesničara, na zavidnome nivou. Isto se suzdržao od neke povijesne ocjene Nezavisne Države Hrvatske, puštajući čitaoca da, na temelju predočenih činjenica, sam donese svoj sud. Možda bi mu se ipak moglo prigovoriti da je dao ponešto suviše pojednostavnjenu sliku pojave četničkog pokreta u Hrvatskoj, kao i uloge Komunističke partije Jugoslavije na samome početku narodnooslobodilačkoga pokreta. No, najviše zamjerki ipak treba uputiti izdavaču zbog, čini se, već poslovično velikoga broja štamparskih grešaka. Budući da ova knjiga, po mome mišljenju, u svakome slučaju zaslužuje ponovljeno izdanje, o tome bi svakako trebalo povesti više računa.

Ova je knjiga vrijedna upravo zbog toga što je trezveno bez strasti, tako prisutnih kada se o toj temi govori, izuzetno uspješno, jasno i pregledno predočila unutrašnji ustroj te toliko kontroverzne državne tvorevine koja je, iako je trajala samo četiri godine, u povijesti hrvatskog naroda ostavila tako duboke tragove i posljedice koje taj narod osjeća i danas.

Vladimir Posavec

FRANJO ŠANJEK, CRKVA I KRŠĆANSTVO U HRVATA (SREDNJI VIJEK)

Kršćanska sadašnjost, Biblioteka Priručnici, sv. 22, Zagreb ²1993, str. 629.

Sinteza povijesti kršćanstva i Crkve u Hrvata u srednjovjekovnom razdoblju je drugo, prerađeno i dopunjeno izdanje knjige koja je pod istim naslovom prvi put objavljena 1988. godine. Ističući u pregovoru drugog izdanja kako je petogodišnji razmak između prvog i drugog izdanja obilježen "razornim oblicima mržnje i uništavanja svega što nosi hrvatsko ime" (VI), autor daje naslutiti da nova knjiga, iako se metodološkim pristupom i tematskom koncepcijom u cijelosti nastavlja na prethodno izdanje, predstavlja dodatni trud i nastojanje da se, unošenjem novih tematskih cjelina i korištenjem najnovijih rezultata historiografije, još više naglasi značenje koje je za hrvatsku povijest srednjega vijeka imala crkva i kršćanstvo na našim prostorima.

U uvodnom poglavlju T. Šagi-Bunića (*Čemu istraživanje povijesti?*) (VII – XXI) upozoreno je argumentima teološke i filozofske znanosti na nužnost istraživanja povijesti te njezino značenje za razumijevanje uloge Crkve i vjere u životu svakog kršćanina.

U odnosu na prethodno izdanje novina je poglavlje *Kršćanstvo u rimskoj Dalmaciji, Iliriku i Panoniji prije doseljenja Hrvata* (XXIII – XLIII). U njemu autor donosi sažet pregled najvažnijih političkih i vjerskih zbivanja na ovdašnjim prostorima od početka kršćanstva do dolaska Hrvata, kada nemaš dio dotada jakih postojećih crkvenih institucija (biskupije u Saloni, Sirmiju, Sisku, Bosni) prekida kontinuitet svoga djelovanja.

Pregled povijesti Crkve i kršćanstva u Hrvata započinje razmatranjem *Metodičkog pristupa u istraživanju i pisanju povijesti i crkve u Hrvata* (3 – 38). Povijesna metodologija u izradbi ove sinteze ovdje je samo nagoviještena kratkim naznakama na načine i mogućnosti vrednovanja povijesne građe te navođenjem osnovnih tema za obradu kojih je nužno korištenje rezultata raznovrsnih znanstvenih disciplina. U sklopu ovog poglavlja napose je dragocjen opsežan pregled izvora i literature iz pojedinih podtema crkvene povijesti u Hrvata (u drugom izdanju dopunjen popisom najrecentnijih radova, str. 38).

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb

Ivan KAMPUŠ, Zagreb

Tomislav RAUKAR, Zagreb

Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

TAJNIK REDAKCIJE

Ivica PRLENDER

LEKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Zagreb, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet

Ul. Đure Salaja 3

Narudžbe šaljite na navedenu adresu

Cijena ovog broja iznosi 100 kuna

Izdanje časopisa sufinancira

Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske

Slog i prijelom na kompjutoru: DENONA, Pergošićeva 8 – Zagreb

Tisak: KRATIS, Vrapčanska 15 – Zagreb, svibanj 1995.

Uvez: GRAFOUVEZ, HBZ 41 – Velika Gorica